

MARIA MIRELA PODUȚ¹, ROMÂNIA

Interviu cu Ioan Ardeleanu - Pruncu

Cultura noastră, cea pe care o avem azi, se datorează unor personalități care cu demnitate, verticalitate, entuzism și-au pus întreaga viață în slujba unor valori și au devenit lianți între generații.

Profesorul Ioan Ardeleanu - Pruncu ne-a dezvăluit câteva aspecte din îndelungata și bogată sa activitate în domeniul culturii, în vremuri mai puțin favorabile.

Printre multe altele, originalitatea sa reiese și din faptul că este un descoperitor de talente, căutând ce e rar și valoros în *coconii* (copiii) și în oamenii pe care i-a întâlnit de-a lungul vieții. S-a ocupat îndeaproape de destinul unor copii defavorizați de soartă, dar în care el a văzut ceva, un talent sau poate uneori un strigăt de ajutor. Uneori i-a reușit, alteori nu, după cum el însuși ne-a mărturisit, dar a continuat să creadă în oameni și în destine care pot fi salvate.

Îndelungata activitate în cultură i-a adus cele mai mari satisfacții, în special anii

Ioan Ardeleanu - Pruncu, 2025;
foto: Marius Marian

Ioan Ardeleanu - Pruncu, 1967;
foto: Colecția Ioan Ardeleanu - Pruncu,

---

¹ Secretar redacție la revista Memoria Ethnologica, referent la Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale „Liviu Borlan” Maramureș.

fructuoși petrecuți la Casa de cultură și la Școala de Artă „Gheorghe Chivu” din Sighet, unde a fost director și profesor de teatru și canto. A fost ghidat de pragmatism, a căutat să adapteze cursurile școlii la nevoile specifice ale zonei Maramureșului, pentru ca acestea să fie folositoare și practice.

„Nu vreau să începem discuția noastră înainte de a vă felicita, cu toată sinceritatea! pentru faptul că reușiți să țineți în viață publicația pe care o reprezentați și o slujiți, de începuturile căreia mă simt și eu legat, alături de inițiatorul ei, vechiul și bunul meu prieten și colaborator, regretatul Dumitru Iuga, și în care am publicat din culegerile mele de folclor, și ca gestul meu de recunoștință să se concretizeze, voi dona pentru arhiva publicației Memoria Ethnologica... culegerile mele de folclor pe care, din păcate, n-am avut timpul necesar să le valorific.” (Ioan Ardeleanu Pruncu).

- Ne vorbiți puțin despre dvs., unde v-ați născut, când?

M-am născut în 1943, în 7 septembrie, în Sighet și de-atunci nu m-am mutat nicăieri, unde m-am născut acolo-s și acum, pe aceeași stradă, în același loc. În 1949 am început clasa I. Îmi aduc aminte că elevii mai mari aveau tăblițe și condei legat c-o sfoară de tăbliță. Și îmi mai aduc aminte că înainte de a începe cursurile spuneam rugăciunea. Asta era în '49, la o școală de periferie, cu o directoare în prag de pensionare – doamna Dan - care n-a ținut cont de schimbările petrecute. În anii următori ne-am mutat când într-o casă mai mare dezafectată de război, când într-alta, în vo 3-4 locuri am făcut clasele primare. În clasa a 7-a m-am mutat la liceu, la Dragoș Vodă, care atunci se numea Filimon Sârbu. Pentru că am studiat la secția „umană” și frecventam Cenaclul literar de la Casa de cultură, am vrut să încerc la Cluj, la filologie, dar atunci absolvenților li se făcea dosar de cadre de către Biroul de cadre al raionului, dosarul meu - cu un tată pe lista de chiaburi - a fost aprobat pentru secția „Limba rusă la Institutul Maxim Gorki din Cluj”. Nu m-am dus la admitere, am fost câteva luni profesor suplinitor la Văleni, apoi doi ani de armată și revenirea ca suplinitor la Sarasău; 1964-1968 instructor la Casa de cultură, 1968-1972 Facultatea de Filologie, limba și literatura română în Baia Mare, profesor în Sighet, definitivat, grade didactice și din 1974 director la Casa de cultură. Din 1983 până în 1989 iarăși în învățământ, iar din 1989 până în 2010, la pensionare, profesor și director la Școala Populară de Artă, pe care, în 1994, am rebotezat-o Școala de Artă „Gheorghe Chivu”. Și uite-așa, mi-am împărțit cei 50 de ani de muncă în 15 ani la clasă și 35 la cultură. Activitatea culturală mi-a făcut și armata mai ușoară: am făcut Brigadă artistică, am cântat muzică populară, am jucat teatru la Casa ofițerilor și am umblat pe la concursurile artistice ale armatei.

Mie mi-a plăcut și în învățământ să mă apropii de copiii cu probleme, mai cu seamă de cei cu probleme de comportament. Mă apropiam de ei, le cream impresia că le dau importanță, că am încredere în ei...la Școala nr. 6 am salvat doi astfel de elevi, cu care am rămas apoi în bune relații. La Școala de Artă, când am descoperit un prunc mai deosebit, am procedat la fel. Am auzit că un prunc din Strâmtura cântă la o ceteră făcută cu mâna lui

și m-am dus să-l caut. Și l-am găsit, pă o vale, la marginea satului, îl creșteau bunicii. Am vorbit cu primarul și am rezolvat să-i creeze condiții, să poată veni măcar o dată pe săptămână la Școala de Artă, l-am scutit de taxa de școlarizare, i-am dat o vioară adevărată...După câțiva ani, un alt primar și problemele materiale l-au învins.

Un alt exemplu ar putea fi Năstăcuța Iuga. Când era în clasa a 8-a la școala din Săliște a venit la o manifestare culturală la Sighet și am auzit-o cântând. M-am interesat de ea și după câteva zile m-am dus la directorul școlii din Săliște, pe care îl cunoșteam, și am aflat că are dosarul făcut pentru clasa a 9-a la o școală din Bistrița, unde avea o rudenie apropiată, la care ar fi urmat să stea. Am stat de vorbă cu părinții ei și i-am convins să o lase să vină la Sighet. Am vorbit cu directoarea de la Liceul „Dragoș Vodă” să o ajute cu internatul și Năstăcuța a intrat la cea mai bună clasă a 9-a de la liceu. Era foarte bună la carte. A frecventat și Școala noastră de artă fără nicio taxă. A continuat studiile superioare la Baia Mare și a activat la Ansamblul Transilvania și este, după părerea mea, una dintre cele mai autentice și valoroase cântărețe din Maramureș.

- Aveți un talent în a descoperi talente...

Da, da, mi-s dragi copiii dotați, am făcut orice pentru ei, orice sacrificiu. Și niciodată nu mi-a părut rău. Cu unii n-am reușit, am încercat, dar n-am reușit, cu alții am reușit.

- Dar pe Vasile Șușca, Tezaur Uman Viu, cum l-ați cunoscut? El spune că datorită dvs. a ajuns să facă măști populare.

L-am cunoscut pe Vasile Șușca la Căminul Cultural din Săcel. Mă dusesem la Săcel

Ioan Ardeleanu - Pruncu împreună cu elevii claselor de canto și instrumente populare, de la Școala de Artă „Gheorghe Chivu” din Sighetu Marmăției;

foto: Colecția Ioan Ardeleanu - Pruncu

pentru Tănase Cocean, care făcea ceramică și era într-o situație foarte grea, nu mai avea atelierul de olărit de la școală, era doar om de serviciu, căra lemne și era bolnav și bătrân. Încercam să revigorez arta populară tradițională din zona Maramureșului și Tănase Cocean era singurul olar de pe Valea Izei.

Vasile Șușca, cum îi el așa... amabil, m-a întâmpinat și a vrut să mă uimească cu ce știa el să facă. Tocmai avea în căminul cultural o expoziție de desene și caricaturi, că îi și umorist, cu texte, epigrame etc. și a insistat să mă duc și acasă la el să îmi arate ce picturi face. Avea o mulțime de picturi pe pereți. Picta frumos, mai ales peisaj, dar nu era ceva deosebit, n-avea amprenta personală necesară. Avea și o moară veche, îmi povestea că vrea să o pună în funcție, dar avea și o încăpere plină de piei și blănuri, de petice și de tot felu de materiale p-acolo. Mi-a zis că face și căciuli și gulere. „Dar cu resturile astea ce faci?” „Le arunc”. „Păi, domnule, dumneata ai viziune plastică dacă pictezi, ar trebui să te apuci să faci măști”. „Măști?!” A crezut că îl iau în bășcălie... el care pictează, să facă măști! Ce-i asta?!

- Dar el nu mai făcuse măști până atunci?

Posibil să fi făcut în copilărie de sărbătorile Crăciunului, în Maramureș nu cred că a existat vreun creator de măști specializat. Își făcea fiecare masca lui sau cei care se pricepeau mai bine făceau și pentru alții și masca se păstra de pe un an pe altul poate chiar de la o generație la alta. A văzut că nu glumesc și de la primele măști mi-am dat seama că știe, că are ce trebuie. Firea de artist era în el și curiozitatea și dorința de a se face remarcat de asemenea. Am rămas într-o relație de caldă și sinceră prietenie și mă bucur pentru felul în care a evoluat și l-aș sfătui să aibă grijă, să nu alunece spre specificul măștilor din alte zone.

- Ce schimbări ați adus în cadrul Școlii de Artă?

Am transformat cu mulți ani în urmă în cadrul Școlii de Artă catedra de vioară într-o catedră de „Instrumente populare specifice”. Vioară se făcea și se face și acum și la Școala de Muzică din orașul nostru. Am introdus în catedra de vioară zongura și doba. Am zis: „Măi, coconi, asta-i la noi, ceteră, zongură, dobă!”. Și i-am spus profesorului de vioară – unul dintre ei era cunoscutul Nicu Tudorovici-: „Omule, trebuie să îi înveți și zongoră și dobă, că, atunci când merge la o nuntă, un ceteraș își ia zonguraș și dobaș, așa-i la noi... da trebuie să învețe și puțină teorie. Pe copil îl interesează să „zacă în ceteră”, da un pic de teorie trebuie să îl înveți, că ajungi să cânți într-o formație sau să acompaniezi un solist vocal și ți se cere o tonalitate... nu se poate să nu știi. Nu trebuie să știi semnele de alterație sau contrapunctul, că-i complicat, da noțiunile de bază trebuie să le știi. Adevărul este că nici profesorii catedrei nu prea știau teorie și am înființat o catedră de teorie cu un profesor de la Școala de muzică și în felul ăsta s-a creat emulația pe care o vedem astăzi, c-au început să vină pruncii de peste sate să se-nscrie la Școala de Artă din Sighet, au venit câțiva și de

dincolo de Tisa. Acuma-i plin Maramureșul, nu-i sat unde să nu fie câțiva ceterași tineri, foarte mulți din aceeași familie și-i foarte bine că se-ntâmplă așa, pentru că, până prin 1975, toți ceterașii din zona noastră erau țigani. În 1964, de pildă, noua orchestră de muzică populară a Casei de Cultură din Sighet dirijată de avocatul Alexandru Perenyi era formată din câțiva instrumentiști care cântau seara prin restaurantele orașului, câțiva profesori de la Școala de muzică și câțiva ceterași țigani, cei mai cunoscuți, de prin satele din zonă. Primii cântau după partitură, ultimii după ureche și dirijorul dădea disperat din mâini. La melodiile din Maramureș era un dezastru. Ca instructor la Casa de Cultură răspundeam și de orchestră, dar eram și solist vocal și cântam melodii de pe la noi și, cu aprobarea directorului de atunci, am format din grupul profesorilor o orchestră semisimfonică, iar cu ceterașii un taraf mai puțin numeros, dar care, după numeroase repetiții și stabilirea unui repertoriu specific, și conduși de Gheorghe Covaci-Cioată, a reușit să se impună ca unul dintre cele mai bune din țară.

Înregistrări la Casa Radio, 1967; foto: Colecția Ioan Ardeleanu - PRUNCU

- *Ce activități ați mai întreprins pentru cultura tradițională maramureșeană?*

În '64 eram director de cămin la Sarasău. Acolo am găsit o formație de dansuri populare cu feciori ieșiți din armată. Rupeau scena, nu alta. Am umblat cu formația aceea și cu brigada artistică a școlii pe la concursurile raionale și regionale și dacă am avut rezultate bune, din toamnă m-au luat la Casa de Cultură ca instructor. Primul lucru pe care l-am făcut a fost o echipă de dansuri, nucleul viitorului Ansamblu „Mara” al Casei de Cultură.

- *Cum au apărut ansamblurile acestea de amatori? A avut legătură cu comunismul, cu propaganda, apariția lor?*

Regimul comunist a căutat mereu, și tot mai insistent, să subordoneze cultura în

general, și activitatea cultural-artistică de masă în mod special, propagandei sale politice. Ansamblurile au apărut ca o necesitate a vieții culturale a timpului respectiv.

- Practic dansul de la șură a fost luat și pus pe scenă.

Exact, da, dar asta se făcea, într-o măsură mult mai mică, și în perioada interbelică.

- Pe scenă se dansează în sincron.

Aici intervine opera mai mult sau mai puțin benefică a instructorilor, coregrafilor, care puneau și pun în scenă spectacolul. Școala Populară de Artă din Baia Mare a organizat prin anii 1960-70-80 cursuri de instruire în mod special pentru cadrele didactice dornice să se perfecționeze în acest domeniu. Așa au apărut o serie de instructori de dansuri, dirijori de coruri, dirijori de orchestră etc. pe la căminele culturale și casele de cultură.

- Aceste cursuri au fost impuse de Comitetul de Cultură, cum era atunci?

Ideile valoroase au fost întotdeauna ale oamenilor care lucrau în domeniu. Dansurile populare nu le-a inventat comunismul. Noi, românii, am avut echipe de dansuri la nivel național și internațional încă din perioada interbelică. Vezi „Călușarii”! Maramureșul a avut în perioada interbelică o echipă de dansuri populare din Giulești, făcută de un preot. Deci dansurile maramureșene erau cunoscute, dar atunci nu se intervenea coregrafic. Instructorul, preotul sau învățătorul sau cine făcea, impunea doar disciplina necesară, că trebuia și acolo, dar nu se intervenea așa cum s-a făcut mai târziu când coregrafii profesioniști au introdus tot felu de elemente nespecifice zonei Maramureșului.

- Asta se făcea mai mult pentru spectacol.

Da, pentru spectacol, pentru efect, sigur că da, numai că de la o vreme partea spectaculară a luat-o înaintea autenticului. N-am să uit niciodată, la un spectacol în Berbești, a venit la mine un om în vârstă care mă cunoștea și m-a luat la rost: „Mă, nu vi-i vouă rușine? Da cine o mai văzut de-aieste la noi la joc?!”- Era o figură coregrafică recent introdusă cu pusu clopului jos, cu feciorul într-un genunchi și cu fata care se învârtă în jurul lui. „Da de când se pune bărbatu în jerunți și se-nvârtă femeia pă lângă el?!” Și avea perfectă dreptate. Numai că asta era de efect și acum e omni-prezentă în dansul popular de la noi.

- Ca și îmbrăcăminte ce se purta pe scenă?

Costumația de scenă, și după ea întregul port popular, a ajuns element de efect, urmărind să șocheze prin coloristic...o nebunie de culori care nu mai țin de nicio regulă estetică sau de bun-simț.

- *Deci nu își făceau costume identice, fiecare mergea cu ce avea mai bun acasă?*

Categoric, numai că erau cam la fel, pentru că portul dintr-un sat era cam la fel, cu foarte mici deosebiri. Bineînțeles că fiecare fată se uita să își coase altfel cămașa, nu ca și altele.

- *Dar de ce s-au încurajat astfel de manifestări?*

Pentru că au vizat doar succesul, nu și educația.

- *A fost cumva legat și de ideea de propagandă?*

Da, bineînțeles. Scopul oricărui sistem propagandistic este să reușească, să realizeze ce și-a propus. Să convingă.

- *Încerc să îmi imaginez cum se făcea un astfel de eveniment. Se anunța în sat? Ce li se spunea oamenilor când mergeau la spectacol?*

Asta depindea de cei care puneau în scenă indicațiile propagandistice respective... dacă erai inteligent și discret și o făceai cu bun simț, fără exagerări și subordonată în primul rând artisticului, artei autentice.

- *DI Nicoară Timiș, de exemplu, a inițiat o serie de festivaluri, au fost careva impuse?*

Nicoară Timiș era extrem de abil în chestiile astea. Niciuna n-a fost impusă, toate veneau de la noi, dar picau pe terenul pe care-l așteptau ei. „Veniți cu inițiative, căutați, faceți...” Regretatul Ioniță Iuga, a descoperit într-un document că pe Prislop, în 1700, se adunau românii de pe cele două dealuri și din cele 3 ținuturi la o serbare câmpenească și lui Nicoară Timiș i-a scripuit ideea de a face festivalul Hora la Prislop, care deși era și cu încărcătură politică evidentă, a fost o treabă foarte bună, o idee excepțională. Idee foarte bună a fost și Festivalul de datini de la Sighet. Ne-am gândit cum să facem noi să putem colinda „în mod oficial”, să readucem în Maramureș bucuria sărbătorilor de iarnă. Și în felul acesta s-a deschis un drum și am putut să ne bucurăm de sărbători pentru că altfel, câteva decenii am fost sub imperiul lui Moș Gerilă, care a venit în 1945, cu Steaua și n-a mai plecat... n-aveam voie să colindăm, nu era voie să jucăm Vi-flaimul și să ne bucurăm de Nașterea Domnului.

- *Deci toate aceste manifestări au fost și un mod de a păcăli sistemul?*

Sigur că da. Oamenii inteligenți au găsit tot timpul supape de refulare dacă au gândit bine și a fost o anume solidaritate nedestăinuită, automat creată între oameni care gândeau

Secvențe de la prima ediție a Festivalului „Tânjaua de pe Mara”;

foto: Colecția Ioan Ardeleanu - PRUNCU

la fel și acționau la fel. Asta a învins până la urmă.

- Tradițiile și obiceiurile au fost un mod de a rezista în vremuri grele.

Categoric! Cum altfel am fi rezistat fără ele?!

- Dar cum vi se pare ideea de a pune în scenă anumite momente din viața satului? Cum e o șezătoare pe scenă, de exemplu?

De ce să nu o faci, dacă o faci bine și cu bun simț artistic?! Care sunt argumentele să nu o faci? Dar trebuie făcute de oameni care știu și trebuie ținut cont de bunul simț iar regizorul să nu facă din asta spectacolul lui, trebuie să lase obiceiul, acum există cercetători avizați, care trebuie consultați și ascultați despre forma autentică a obiceiului respectiv.

- Unii consideră că e kitsch dacă nu se petrece în vatra satului.

Că nu se mai petrece în vatra și în viața satului, sigur, e un handicap pentru momentul respectiv, dar nu întotdeauna poți să-l faci în vatra satului sau nu toți pot să vină în vatra satului să vadă și atunci trebuie lăsată și această variantă posibilă, nu în concurență cu cealaltă sau împotriva celeilalte dacă se face...da se mai fac la noi șezători! Și dacă se fac pe sate e tot ocazional și cu un fel de regie. N-are rost acum să cauți să faci o șezătoare exact cum se făcea acum 50-60-70 de ani, trebuie adusă și ea spre actualitate, cu tact și în respectul autenticului, și specificat că este un eșantion strict din perioada aceea, ca și cum am pune în scenă sau am arăta o înregistrare video din perioada respectivă, deci un fragment de acum 60-70 de ani.

- *Cum vedeți viitorul ansamblurilor de amatori? Dvs. ați prins perioade diferite.*

Nu știu cum va fi, îs tot mai puțini tineri care rămân și îs tot mai mulți cei care pleacă și după ce pleacă se dezrădăcinează, se schimbă. Mai dispar și oamenii cu entuziasm pentru că entuziaștii au făcut întotdeauna lucrurile să meargă înainte.

- *Un gând despre cultura tradițională maramureșeană, cum va fi....*

Eu am încredere totuși în filonul sănătos, firul care vine din urmă, pentru că pe lacrima de izor care pornește de sub stâncă de undeva se tot adună câte un firicel de pârâiaș, câte o vâlcea și curg împreună la vale și se face apă mare, dar esențial e firicelul acela care a pornit primul și care rămâne, oricâtă apă ar intra peste el, el rămâne. În firicelul ăsta am eu încredere că va rămâne și probabil că peste ani, când lumea își va da seama că pierdem contactul cu rădăcinile, cu geneza...că fără rădăcini și fără conștiința originii nu poți trăi, n-ai cum să rezisti, și când își vor da seama, se vor întoarce, și poate că nu va fi prea târziu. Nu vor mai găsi toată zestrea care s-a pierdut, dar vor găsi firicelul acela care le va alimenta pofta de viață și de luptă, pentru că acum le e rușine să spună că își iubesc țara și că poporul acesta nu-i chiar așa de ticălos, că acuma a dat peste noi progresul ăsta care ne năucește, și nu toți suntem în stare să discernem albul de negru. Dar am încredere. Și prin ce poți să dăinui?! Dacă nu prin conștiința că ai o limbă care te ține, în care locuim cu toții oriunde ne-am afla, că dacă n-ar fi limba asta pentru care s-au luptat atâția...Încearcă cineva să își imagineze o națiune fără limbă proprie?! De aici pornim și mergem mai departe, de aici cântecul, de aici tradiția, de-aici istoria cu care ne legăm de Lume.

Ioan Ardeleanu - Pruncu împreună cu elevi de la Școala de Artă „Gheorghe Chivu”;
foto: Colecția Ioan Ardeleanu - PRUNCU